

HL-SENTERET

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

Årsrapport 2009

for stiftelsen Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret)

Innhold

Historikk	2
HL-senterets styre	4
Administrasjon	6
Sentrale hendelser, utfordringer og problemer	9
Forskning	15
Dokumentasjon	27
Undervisning	30
Arrangementer, foredrag og utstillinger	35
Styrets beretning	42
Årsregnskap og balanse 2009	46
Noter til årsregnskap	51
Revisors beretning	58

Forsidebilde

"Uskyldige spørsmål". Kunstner : Arnold Dreyblatt

Historikk

Historikk

Bakgrunnen for opprettelsen av stiftelsen Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

Det historiske og moralske oppgjøret med den økonomiske likvidasjonen av jøder i Norge i forbindelse med den 2. verdenskrig resulterte i at et enstemmig Storting besluttet å returnere 450 millioner kroner til den jødiske minoriteten. Bakgrunnen var de funn som ble dokumentert og offentliggjort i mindretallets rapport i NOU 1997:22 om "Inndragning av jødisk eiendom i Norge under den 2. verdenskrig".

Beløpet skulle tilsvare det som sto på en separat konto kalt "Den jødiske fellesmasse" i Norges Bank 7. mai 1945, omregnet til dagens kroneverdi. Denne summen utgjorde en rest av det som var igjen etter likvidasjonen av jødiske eiendommer og verdier under krigen: 200 millioner kroner ble avsatt til en standardisert erkjennelighetssum på 200.000 kroner til hver person som hadde blitt utsatt for antijødiske tiltak. 250 millioner kroner ble avsatt til et kollektivt oppgjør knyttet til likvidasjonen av trossamfunnenes institusjoner og den økonomiske likvidasjon av de 230 familiene som ble totalt utslttet. Dette beløpet ble fordelt på tre områder: 150 millioner kroner ble avsatt til de mosaiske trossamfunn for å sikre jødisk kultur og fremtid i Norge, på initiativ fra de mosaiske trossamfunn gikk 60 millioner kroner til opprettelsen av et fond til støtte utenfor Norges grenser til å minnes og å utvikle den tradisjon og kultur som nazistene ønsket å utrydde, og 40 millioner kroner ble øremerket opprettelse og drift av et kompetansesenter for studier av Holocaust og livssynsminoriteters stilling i Norge, jfr. St. prp. nr. 82, 1997-98.

Stortinget ba Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet om å opprette et politisk og ideologisk nøytralt kompetansesenter for de livssynsminoriteter som finnes i Norge i dag. Universitetet i Oslo fikk på denne bakgrunn i oppdrag å opprette Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret). Senteret ble opprettet i 2001 som en stiftelse med et eget styre og med full akademisk frihet. HL-senteret har i dag en samarbeidsavtale med Universitetet i Oslo.

Stortinget la ambisiøse mål til grunn for virksomheten. HL-senteret skulle være et forsknings-, dokumentasjons- og formidlings-senter som skulle bygge sin aktivitet på studier av Holocaust, andre folkemord, rasisme, antisemittisme og massive brudd på menneskerettighetene på den ene siden og religiøse minoriteters vilkår i moderne samfunn på den andre. Innenfor det vide spekteret av Holocaust-sentre som finnes i verden, er HL-senteret ett av de som har fått det bredeste mandat: Å utvikle og drive en stor permanent utstilling, å drive omfattende forskning, og å bygge opp dokumentasjons- og undervisningsavdelinger.

HL-senterets **styre**

HL-senterets styre

HL-senterets styre besto ved årsskiftet 2009 - 2010 av:

Leder:

- Berit Reisel, psykolog, avtalespesialist.
Vara: Rolf Kirschner, seksjonsoverlege, Oslo Universitetssykehus.

Nestleder:

- Tordis Borchgrevink, seniorforsker, Institutt for samfunnsforskning (ISF).
Vara: Ingjerd Veiden Brakstad (f.o.m. 30.7.), student, Universitetet i Oslo (UiO), Hans Brattestå (f.o.m. 1.8.), stortingsdirektør.

Styremedlemmer:

- Ståle Eskeland, professor, dr. juris, UiO.
Vara: Aud Valborg Tønnessen, førsteamanuensis, dr. theol., UiO.
- Bernt Hagtvet (f.o.m. 28.2.), professor, UiO, Karin Dokken (f.o.m. 30.7.), førsteamanuensis, dr. philos., UiO, Ida Børresen (f.o.m. 1.8.), direktør, Utlendingsdirektoratet (UDI).
Vara: Karin Dokken, førsteamanuensis, dr. philos., UiO.
- Jakob Lothe, professor, dr. philos, UiO.
Vara: Grete Synøve Botten, professor, dr. med., UiO.
- Irene Levin (f.o.m. 30.7.), professor, dr. polit., Høgskolen i Oslo (HiO), John Arne Moen (f.o.m. 1.8.), politisk redaktør, Trønder-Avisa.
Vara: John Arne Moen (f.o.m. 30.7.), politisk redaktør, Trønder-Avisa, Nikolaj Kahn (f.o.m. 1.8.), psykolog.
- Einhart Lorenz (f.o.m. 30.7.), professor, dr. philos., UiO, John Berg (f.o.m. 1.8.), professor, Ph.D., Høgskolen i Oslo (HiO), psykiater. Vara: John Berg (f.o.m. 30.7.), professor, Ph.D., HiO, psykiater, Rolf Golombek (fra 1.8.), seniorforsker, dr. polit., Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning (Frischsenteret).
- Egil Lothe, forstander, Buddhistforbundet.
Vara: May Lisbeth Myrhaug, forfatter.
- Peder Eirik Nustad (f.o.m. 1.4.), fungerende undervisningsleder, HL-senteret, Sigurd Christian Sørli (f.o.m. 31.3.), stipendiat, HL-senteret.
Vara: Sigurd Christian Sørli (f.o.m. 1.4.), stipendiat, HL-senteret, Øivind Kopperud (f.o.m. 31.3.), forsker og stipendiat, HL-senteret.

Styrets arbeidsutvalg besto av Berit Reisel og Tordis Borchgrevink fra styret, samt Odd-Bjørn Fure og Georg Andreas Broch fra administrasjonen.

Berit Reisel, styreleder

Administrasjon

Administrasjon

Senterets daglige ledelse består av direktør Odd-Bjørn Fure og administrativ leder Georg Andreas Broch. Foruten administrativ stab, har senteret tre avdelinger: Forskning, dokumentasjon og undervisning. I tillegg har en rekke stipendiater og hovedfagsstudenter, som arbeider med emner knyttet til senterets arbeidsområder, fast studieplass.

HL-senterets ansatte ved årsskiftet 2009 - 2010 var:

Administrasjon

Fure, Odd-Bjørn, direktør, dr. philos.
Broch, Georg Andreas, administrativ leder
Mellbye, Ann Elisabeth, administrativ nestleder, deltid
Amdam, Kari, informasjonsleder
Rosvoll, Maria, arrangementsansvarlig
Hetland, Øystein, besøksansvarlig
Fossum, Hedda Lingaas, resepsjonsmedarbeider, deltid
Kjeøy, Ida, resepsjonsmedarbeider, deltid
Sveen, Anja, resepsjonsmedarbeider, deltid, permisjon
Ødegaard, Emma Bruin, resepsjonsmedarbeider, deltid

Odd-Bjørn Fure, direktør

Forskning

Weiss-Wendt, Anton, seniorforsker, Ph.D., leder forskningsavdelingen
Chan, Jia Mink, vitenskapelig assistent, deltid
Døving, Cora Alexa, seniorforsker, Ph.D.
Emberland, Terje, seniorforsker, dr. philos.
Henden, Ragnhild Maria, stipendiat
Hoffmann, Christhard, seniorforsker, dr. philos., deltid
Kopperud, Øivind, forsker og prosjektkoordinator
Kott, Matthew, forsker, Ph.D., deltid
Lien, Lars, stipendiat
Schwaller, Nicolas, stipendiat
Sørli, Sigurd Christian, stipendiat

Dokumentasjon

Mork, Ewa, bibliotekar og leder dokumentasjonsavdelingen

Undervisning

Nustad, Peder Eirik, fungerende undervisningsleder
Moe, Vibeke, undervisningsmedarbeider
Nilsen, Katusha Otter, undervisningsleder, permisjon
Syse, Harald, undervisningsmedarbeider
Thorstensen, Erik, undervisnings- og webmedarbeider

Medarbeidere som avsluttet sine arbeidsforhold i 2009

Gry Ekrem, administrasjonskonsulent, Øyvind Holt, forskningsassistent, Louise Douglass Hylin, resepsjonsmedarbeider, Bård Larsen, resepsjonsmedarbeider, alle deltid, samt Claudia Lenz, seniorforsker.

Frivillige medarbeidere, gjesteforskere, praktikanter og studenter ved senteret i løpet av 2009

Andersen, Alexander Fosse, student, UiO, Bogen, Olav, student, UiO, Etzel, Winfried, praktikant, Universität Augsburg, Gjerde, Åsmund, student, UiO, Harper, Christopher, frivillig, Holt, Øyvind, student, UiO, Jackson, Hannah Bing, gjesteforsker, Lunds universitet, Kaveh, Chalak, student, UiO, Lyng-Vagstein, Nina Beate, student, UiO, Rudolph, Sebastian, praktikant, Humboldt-Universität zu Berlin, Saanum, Inger, frivillig, Kjetil Simonsen, student, Schopf, Gabi Julia, praktikant, Humboldt-Universität zu Berlin, Sirevåg, Alf Magne, student, UiB, Slotsvik, Tone Njølstad, student, UiO, Snildal, Andreas, student, UiO, Aasvanger, Linda, student, UiO.

Komitéer og utvalg

Avdelingsledermøte

Odd-Bjørn Fure, Georg Andreas Broch, Ann-Elisabeth Mellbye, Kari Amdam, Peder Nustad/
Katusha Otter Nilsen, Ewa Mork, Maria Rosvoll, Anton Weiss-Wendt.

Programråd

Cora Alexa Døving (leder), Maria Rosvoll, Peder Nustad/Katusha Otter Nilsen, Ewa Mork,
Anton Weiss-Wendt og Kari Amdam.

Publikasjonskomité

Christhard Hoffmann (leder), Maria Rosvoll (sekretær), Einhart Lorenz, Cora Alexa Døving,
Peder Nustad/Katusha Otter Nilsen, Ewa Mork og Kari Amdam.

Sentrale hendelser,
utfordringer og
problemer

Sentrale hendelser, utfordringer og problemer

HL-senteret hadde i 2009 et høyt og mangslungent aktivitetsnivå. Blant annet var senteret vertskap, og hadde det overordnede arrangementsansvar for, to store internasjonale forskningskonferanser: *Towards an Integrated Perspective on Nazi Politics of Mass Murder*, i samarbeid med Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance, and Research (ITF) og *Families and Memories* i samarbeid med Høgskolen i Oslo og Research Committee on Family Research (CFR), en av komiteene i International Sociological Association (ISA). Foruten den permanente utstillingen, som var godt besøkt både av skoleklasser og grupper fra inn- og utland, hadde senteret i 2009 tre temporære utstillinger som både supplerte og utdypet temaer i den permanente utstillingen: *Norske folketyper*, *Villa Wannsee – Melancholy Grandeur* og *I de forsvunnes fotspor*.

Samarbeidet mellom HL-senteret og PolitiHøgskolen om utdanning av politiaspiranter ble befestet og gjort til et fast, årlig innslag i høgskolens undervisning. HL-senteret har også inngått i et samarbeid med Forsvarets museer og PolitiHøgskolen med sikte på å etablere en permanent utstilling på Kongsvinger Festning. Utstillingen vil bygge på resultater fra HL-senterets forskningsprosjekt *Nordmenn i Waffen SS*. Med utgangspunkt i SS og norsk politis aktiviteter på Kongsvinger Festning under okupasjonen, vil utstillingen belyse SS' forsøk på å etablere et lojalt statsbeskyttelseskorps i Norge. Utstillingen er rettet mot almenheten, men vil også inngå i politiopplæringen hvor den vil sette søkelys på politietatens demokratiske beredskap spesielt og lojalitetens grenser innen kommandoorganisasjoner generelt.

I 2009 ble også arbeidet med nettstedet Folkemord.no avsluttet. Denne digitale presentasjon og analyse av de store folkemord i det 20. århundret, samt ett som strekker seg inn i det 21., ble utarbeidet av HL-senteret på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, og er senterets største kollektive prosjekt etter den permanente utstillingen.

www.folkemord.no

Oppussingen av Villa Grandes fasade i 2009, og diverse utbedringsarbeider innendørs, har ført til en markant oppgradering av husets estetiske framtreddelse.

Villa Grande

Når det gjelder senterets økonomi, har 2009 bydd på store utfordringer. Året startet med redusert grunnfond og tap av kapitalinntekter. For første gang i senterets korte historie ble det nødvendig å gå til reduksjon av staben – etter naturlig avgang. Dette førte til et betydelig press på organisasjonen og merbelastning for de ansatte. I 2009 har senteret derfor gjennomført kostnadsreduksjoner, samtidig som et vesentlig fokus dreide seg om å å reise ekstra drifts- og prosjektbaserte midler.

I senterets samlede aktivitet kan vi skille mellom fire forskjellige former for innsats: For det første den løpende, kontinuerlige og rutinepregede, og for det andre en vedvarende innsats for å utvikle dets tenkning og arbeidsrutiner. For det tredje fullføring av igangsatte, tidsbegrensede prosjekter. Disse aktiviteter er inngående beskrevet i årsrapporten. I tillegg kommer en fjerde form for innsats: Arbeidet med å utvikle nye prosjekter og å utvide, supplere og på viktige områder også oppgradere senterets aktivitetsprofil. Det dreier seg her om innsats som er i en initierende fase, men som kan få stor betydning for senterets posisjon og rolle i det norske samfunn og også i en videre sammenheng.

Planene om nybygget "Bjørn Egges Hus" på eiendommen Villa Grande ble videreført i 2009. I oktober 2008 ble Det europeiske Wergelandsenter opprettet på initiativ fra Kunnskapsdepartementet og Europarådet. Planen er at dette senteret skal samlokaliseres med HL-senteret ved at de leier øverste etasje av nybygget. I tillegg skal bygget inneholde auditorium og undervisningslokaler, utstillinger om religiøse minoriteter og livssynsminoriteter, foruten et rom tilegnet Ruth Maiers liv, og plass for flere kontorer. Statsbygg igangsatte et forprosjekt i januar 2009 som del av de ekstraordinære bevilgningene i forbindelse med finanskrisen. Etter en offentlig anbudskonkurranse ble LMR arkitektur as valgt som arkitekt for prosjektet. Prosjektgruppen med representanter fra Statsbygg, arkitektene, bygnings-tekniske konsulenter og leietagere holdt jevnlig møter gjennom året med sikte på å legge fram et ferdig skisseprosjekt tidlig i 2010. Etter dette må reguleringsplaner og finansiering på plass før eventuell byggestart i 2011 – 2012.

Dersom det lykkes å realisere planene om Bjørn Egges Hus, vil det åpne opp for store muligheter. Et auditorium med plass til 140 personer vil gjøre det mulig å ta imot større grupper og konferanser. Det vil også åpne opp for flere kunstneriske innslag. I tillegg vil undervisningslokalene med omtrent samme størrelse som det eksisterende, gi mulighet til å ha flere store arrangementer på samme tid. Senteret vil også kunne realisere visjonen om en utstilling som tematiserer forholdet mellom minoriteter og mellom minoriteter og majoriteter i dagens europeiske samfunn. HL-senteret mangler et sentralt element i sin symbolske utrustning før en slik utstilling er på plass. Dersom vi makter å lage en utstilling som yter rettferdighet overfor innholdet i Ruth Maiers etterlatte materiale, vil den vekke internasjonal oppsikt. Endelig vil samspillet med Wergeland-senteret kunne virke berikende på begge institusjoner.

Fra september 2009 har HL-senteret arbeidet med ideer og planer om en utvidet satsing og faglig oppgradering av dets virksomhet innen minoritetsfeltet. I den første fase dreide det seg bare om et par personer. Senere er det etablert en prosjektgruppe som har arbeidet fram en omfattende prosjektsøknad til Eckbos Legater. Det dreier seg om oppgradering og økt innsats innen alle sektorer av HL-senteret: forskning, dokumentasjon og formidling. Med denne satsing vil HL-senteret kunne bidra til en dypere forståelse av prosessen innen et av samtidens mest utfordrende saksområder: emigrasjon, integrasjon og multikulturelle relasjoner. Hvordan kan folkegrupper med sterkt forskjellig kulturbakgrunn leve fredelig og konstruktivt sammen, og hvordan kan en sikre at samlivet blir fundert på en ubetinget tilslutning til universelle menneskerettigheter?

Fra oktober 2009 har HL-senteret vært engasjert i utviklingen av et flernasjonalt og komparativt forskningsprosjekt om okkupasjonsregimer, okkupasjons erfaring og erindring knyttet til krig og okkupasjon 1940-1945. Prosjektet har utspring i Zentrum für Vergleichende Geschichte Europas ved Freie Universität Berlin. Deltakerland i dette store og interessante prosjektet er - foruten Tyskland - Italia, Polen, Østerrike, Slovakia og Norge. De faglige perspektivene er i stor grad fastlagt. Det samme gjelder organisasjonsspørsmålene. Det er også gjort et betydelig arbeid med finansieringen. Siden den krigs- og okkupasjonshistoriske forskning ved norske universitetet er så godt som avviklet, er dette prosjektet av betydning - ikke bare for HL-senteret, men for hele det norske samfunn.

HL-senteret og Norges formannskap i ITF

HL senteret er et aktivt medlem av den norske delegasjonen i Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research (ITF) sammen med representanter fra Utenriksdepartementet, Utdanningsdirektoriatet og Falstadsenteret. Direktøren er medlem i Academic Working Group. Som følge av Norges overtakelse av formannskapet i ITF i 2009, rettet Academic Working Group i ITF en henvendelse til den norske delegasjon om å arrangere den første vitenskapelige konferanse om Shoah i denne organisasjonens regi. Den norske delegasjonslederen – i samråd med HL-senterets direktør – svarte positivt på denne henvendelsen. ITFs akademiske arbeidsgruppe nedsatte en organisasjonskomité med HL-senterets direktør som "conference chair". Konferansen fikk tittelen "Towards an integrated Perspective on Nazi Politics of Mass Murder". Den første dagen var viet temaer relatert til Shoah i Norden. Forskere som har arbeidet med problemstillinger knyttet til nordmenn i Waffen SS fikk her for første gang presentere sine funn for et internasjonalt publikum. Tittelen på konferansens andre dag var "Treatment of Different Groups of People in Nazi-Occupied Europe".

Lederen for Undervisningsavdelingen er medlem av Educational Working Group, og har det siste året vært referent for undergruppen Holocaust and other Genocides. Representantene fra HL-senteret har arbeidet aktivt for å plassere Shoah i et bredere perspektiv innenfor ITF. Denne oppfatningen har vunnet stadig større oppslutning innen organisasjonen.

Gjennom sin innsats i ITF har HL-senteret fått bredere kontaktflater og blitt del av et mer omfattende internasjonalt nettverk. Blant annet er flere av de viktigste forsknings- og formidlingsinstitusjonene innen senterets felt blitt viktige samarbeidspartnere – som Anne Franks Hus i Amsterdam, Holocaust Memorial Museum i Washington DC og Haus der Wannsee i Berlin. Deltakelsen i ITF har også gjort det mulig for HL-senteret å drøfte og presentere egne prosjekter direkte til viktige aktører.

HL-senteret i samfunnsdebatten og dets posisjon i det norske samfunn

HL-senteret har spilt en sentral rolle i en rekke debatter også i 2009. Direktøren, medlemmer av senterets stab og styremedlemmer har markert seg i temaer og debatter, blant annet når det gjelder invitasjonen av David Irving til Litteraturfestivalen på Lillehammer der han skulle snakke om sannhet, spørsmålet om hvilke forpliktelser den norske stat kan ha til å bringe hjem levningene til norske deltakere i Waffen SS, norsk antisemittisme, motstandskampen i Norge, hvordan tolke og forstå Knut Hamsun, den nazistiske stat og kommunismen, samt krigen i Gaza for å nevne noen.

Summen av følgende forhold har ført til at HL-senteret i visse spørsmål og saker er en viktig samfunnsaktør: Den omfattende deltakelsen i viktige samfunnsdebatten, de tusener av elever med lærere som benytter seg av undervisningsavdelingens opplegg, tilbud fra og etterspørsel etter tjenester fra dokumentasjonsavdelingen, det brede spekteret av senterets forskningsprosjekter, seminarer, konferanser og arrangementer, og utstillingens vedvarende aktualitet. I tillegg har senterets deltakelse i en rekke internasjonale nettverk i 2009 bidratt til å befeste og styrke dets internasjonale posisjon.

Forskning

Forskning

HL-senterets direktør, Odd-Bjørn Fure, har det overordnede ansvar for senterets forskningsprofil. Leder for forskningsavdelingen, Anton Weiss-Wendt, har sammenlignende studier av folkemord, som sitt hovedfokus for HL-senteret. Satsingsområdet livssynsminoriteter og religiøse minoriteter ledes av Cora Alexa Døving. I tillegg er senteret engasjert i en rekke større og mindre forskningsprosjekter.

Prosjektet "Norske frivillige i Waffen-SS"

Forskergruppen, bestående av Terje Emberland, Matthew Kott og Sigurd Sørli, som arbeider med et forskningsprosjekt om problemstillinger knyttet til nordmenn i Waffen SS under andre verdenskrig, innledet arbeidet høsten 2006, og skal levere sin sluttrapport sommeren 2010. Prosjektet finansieres av Justis - og politidepartementet, Forsvarsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Utenriksdepartementet.

I 2009 var innsamling og analyse av primærkilder hovedoppgaven innenfor rammene av prosjektets arbeid, sammen med skiving av tekster til kommende sluttrapport. Sluttrapporten planlegges utgitt i bokform i 2011.

Viktige begivenheter:

- Februar: Seminar i København
- April: Referansegruppemøte
- Mai: Foredrag på konferansen "Das 'Reichskommissariat Ostland' – Tatort und Erinnerungsobjekt" i Flensburg
- Juni: Foredrag på ITF-konferansen i Oslo
- Oktober: Foredrag på konferansen "Racial Science in Hitler's 'New Europe'"
- November: Referansegruppemøte

Samarbeid med andre forskere:

- Veiledning av masterstudent Johannes Due Enstad (UiO/IFS)
- Veiledning av masterstudent Olav Bogen (UiO)
- Veiledning av Ph.D.-kandidat Nicola Karcher
- Faglig bistand til forskningsprosjektet "Jøden som kulturell konstruksjon", HL-senteret
- Informasjonsutveksling med Bernt Roughvedt (forfatter)
- Informasjonsutveksling med Lennart Westberg
- Informasjonsutveksling med Mats Deland (svensk forfatter)
- Informasjonsutveksling med Lars Gyllenhaal (svensk forfatter)
- Informasjonsutveksling med Christopher Hale (britisk forfatter)
- Samarbeid med en rekke personer i det faghistoriske miljøet, blant andre professor Hans Fredrik Dahl og professor emeritus Stein Ugelvik Larsen
- Samarbeid med en rekke eksperter utenfor det faghistoriske miljøet i Norden
- Samarbeid med norske frivillige i Waffen SS og deres etterkommere

Presentasjoner og foredrag:

- Fremleggelse av "papers" på ITF-konferansen i Oslo i juni 2009
- Foredrag med delfunn på konferansen i Flensburg i mai 2009
- Foredrag på HL-senterets lærerkurs i januar 2009

Publikasjoner :

- Publikasjon av delfunn i Fortid 2-2209
- Presseomtale av delfunn Dagbladet/Magasinet
- Publikasjon av delfunn i Emberland/Fure (red.): Jakten på Germania. Fra nordensvermeri til SS-arkeologi. Humanist Forlag
- "Landssviksakene og de SS-frivillige", Arkivnytt nr. 3/2009

Kontakt med media:

- Deltakelse i diverse intervjuer og debatter i aviser, radio og TV i forbindelse med utgivelsen av Eirik Veums bok De som falt. Nordmenn drept i tysk krigstjeneste (NRK Aktivum)

"Minne og identitet. Historieskrivingen om Shoah og utviklingen av jødisk identitet"

Prosjektet "Studier av Shoah og utviklingen av jødisk identitet i Frankrike, 1945-2006", er et samarbeidsprosjekt med l'École Pratique des Hautes Études, Section des Sciences Religieuses, Paris-Sorbonne (EPHE). Siden 2006 har HL-senteret samarbeidet med EPHE om studier av Shoah og utviklingen av jødisk identitet i Frankrike, 1945-2006. Her berøres også problemstillinger vedrørende minoritetenes stilling i Europa. Forskningssamarbeidet ser spesielt på opplevelsen og utviklingen av en jødisk, muslimsk, nordafrikansk og afrikansk identitet i Frankrike og minoritetsdynamikken som foregår i Frankrike. Denne tematikken tar i første omgang for seg fransk identitet innenfor den franske frigjøringsstradisjonen. Studiene har fokusert på definisjonen av minoriteter i Europa generelt og Frankrike spesielt.

Det mest omfattende forskningsmessige bidraget i denne sammenhengen er Nicholas Schwallers doktorgradsarbeid "Minne og identitet. Historieskrivingen om Shoah og utviklingen av jødisk identitet". Avhandlingen opererer med den grunnforutsetningen at historieskrivingen om Holocaust og det fransk-jødiske samfunnets identitetsendringer er to fenomener som har utviklet seg i forskjellig takt, men hele tiden hatt gjensidig påvirkning. Schwallers arbeid ligger med dette i skjæringspunktet mellom HL-senterets to bærebjelker (folkemord og minoriteter). Forskningsprosjektet, som finansieres med støtte fra Norges Forskningsråd, var inne i sin avsluttende fase i 2009, og sluttrapport leveres i 2010

Knut Rød-saken

De frifinnende dommene i rettssakene mot Knut Rød er gjenstand for granskning. En artikkel av forskningsassistent Christopher Harper retter sterk kritikk mot de frifinnende dommene og ventes publisert i 2010.

I tillegg er det også innhentet og bearbeidet materiale fra rettssakene mot ledende personer, norske og tyske, knyttet til jødeforfølgelsen. Materialet gir oversikt over hvilken plass deltaktigheten fikk i tiltalebeslutningene og hvilken vekt domstolene la på disse forhold i de avsagte dommene.

Jøden som kulturell konstruksjon i norsk offentlighet 1814-1940

Jøden som kulturell konstruksjon i norsk offentlighet fra 1814-1940 er et tverrfaglig prosjekt. Prosjektet gjennomføres i samarbeid med historiske og kulturvitenskapelige fagmiljøer i Norge, og handler om hvordan bildet av jøden ble konstruert i norsk offentlighet i perioden 1814 til 1940. Prosjektets tidsavgrensning er rammet inn av grunnlovens paragraf 2 som nektet jødene adgang til riket, og okkupasjonen av Norge.

I slutten av 2007 fikk prosjektet innvilget 5,8 millioner kroner for perioden 2008-2011 i støtte fra Norges Forskningsråd (NFR). Prosjektmidlene ble utbetalt fra august 2008. 2009 var det første året prosjektet var i full drift. Prosjektet har hatt et høyt aktivitetsnivå, og deltagere har holdt flere foredrag i både inn, og utland. Styringsgruppe består av prosjektleder Christhard Hoffmann, Einhart Lorenz (UiO) og prosjektkoordinator Øivind Kopperud.

Prosjektåret 2009 var preget av konsolidering, utvikling av database, videreutvikling av samarbeidet med utenlandske institusjoner, - spesielt relevante fagmiljøer i Berlin, og god fremdrift.

Utfordringer for tiden som kommer er blant annet å fremskaffe et enda større tilfang av søkere til mastergradsstipend, videreutvikle databasen og utvikle to supplerende doktorgradsprosjekter innenfor prosjektet.

Mastergradsstipendiater

Bevilgningen fra NFR inkluderer stipendier til mastergrad. Styringsgruppen besluttet å tildele stipend bare for skiving av masteroppgavene (1 år), dvs. at studenter må ha gjort seg ferdig med kursdelen (1 år) ved mastergradsstudiene først. Denne ordningen betyr at det kan tildeles i alt 12 mastergradsstipendier innen prosjektperioden. Stipendiene tildeles etter faglig vurdering av søkerne etter universitetsintern utlysning i relevante fagmiljøer.

I tillegg til Kjetil Simonsen som hadde stipend til og med oktober, ga prosjektet i 2009 nye mastergradsstipender til:

- Tone Slotsvik: Den katolske minoriteten i Norge 1905-1930
- Andreas Snildal: En jødisk kulturadel.
Tyske sionister og forestillinger om "østjøden" 1897-1923
- Alf Magne Sirevåg: Wergeland – kamp om minnekultur
- Chalak Kaveh: Tysk sigøynerpolitikk i mellomkrigstiden

Mastergradsstipendiatene holder et høyt akademisk nivå. Til nå har tre stipendiater levert sine oppgaver med to A og en B som resultat.

Doktorgradsstipendiater

Øivind Kopperud har som en av sine oppgaver ferdigstilling av avhandlingen om Jøden som kulturell konstruksjon i kirken 1867-1920. Ragnhild Henden og Lars Lien, som er prosjektets to eksternt finansierte stipendiater, fortsatte sitt arbeid med delprosjekter om litteratur og presse. Alle stipendiater skal være tilknyttet et doktorgradsprogram ved universitetet der de har fått opptak. Ragnhild Henden er tilknyttet Universitetet i Tromsø, mens Øivind Kopperud og Lars Lien følger doktorgradsprogrammet ved Universitetet i Oslo. Alle arbeider derfor parallelt med avhandling og et mer generelt doktorgradsprogram:

Øivind Kopperud: Jøden som kulturell konstruksjon i den norske kirke

- Første halvdel av året ble brukt til videre kildeinnsamling i tillegg til at skriveprosessen var inne i en intens fase.
- Andre halvdel gikk til systematisering av materialet for å se om det var fruktbart å kunne legge frem noe av materialet også kvantitativt – hvilket ble gjort på prosjektets seminar i slutten av november.
- 6. juli ble strukturen på alle avhandlingens kapitler fremlagt på et forskerseminar ved Humboldt-Universität zu Berlin.
- Deltakelse doktorgradsutdanningen ved Universitet i Oslo

Lars Lien: Jøden som kulturell konstruksjon i norsk presse

- Kildeinnsamling
- Kategorisert og katalogisert kildematerialet
- Deltakelse doktorgradsutdanningen ved Universitet i Oslo

Ragnhild Henden: Jøden som kulturell konstruksjon i populærkulturen

- Kildeinnsamling
- Skrevet på flere ulike deler av avhandlingen (blant annet Elvestad og Hamsun)
- Holdt flere foredrag
- Skrevet flere avisinnlegg og akademiske artikler
- Deltakelse doktorgradsutdanningen ved Universitet i Tromsø

Seminarer og arrangementer

Prosjektet arrangerte tre prosjektmøter i tillegg til en internasjonal workshop i 2009. Stipendiaterne som arbeider med sine avhandlinger var alle tre sommeren 2009 ved Humboldt-Universität zu Berlin hvor delprosjektene ble presentert. Prosjektmedarbeiderne har også deltatt på ulike nasjonale og internasjonale seminarer. Prosjektet har bevisst valgt å inkludere stipendiater fra andre fagmiljøer i de jevnlige workshops. Dermed har samlingene også fungert som generelle forskerskoler. På denne måten har prosjektet kunne dra veksler på andre akademiske miljøer samtidig med at prosjektet får innpass med sin forskning i de samme fagmiljøene.

Internasjonal workshop

I dagene 26. og 27. november arrangerte prosjektet en internasjonal workshop. Temaene handlet både om konkret empiri, men også teori og metode fikk større plass. Blant annet ble det fokusert på den franske akademikeren Michel Foucaults arkivbegrep. Dette var spesielt interessant da prosjektet er tverrfaglig og til tider kan se ulikt på teoretiske og metodiske aspekter. I tillegg til å samle mange av de fremste nasjonale ekspertene på disse teamene, fikk prosjektet også bidragsyttere fra våre samarbeidsinstitusjoner i Berlin (Humboldt-Universität zu Berlin og Zentrum für Antisemitismusforschung).

Database

I 2009 begynte også arbeidet med å utvikle en database. Hensikten med dette er å samle tilnærmet alt kildemateriale i en søkbar database – noe som vil forenkle forskningen for medarbeiderne på prosjektet, i tillegg til at kildematerialet vil være samlet elektronisk for ettertiden. Masterstudent Mink Chan ble ansatt som vitenskapelig assistent for å bygge opp databasen, finne frem deler av kildematerialet og koordinere innsamlingen av data. Oppbyggingen av databasen er et av de fremste satsingsområdene på prosjektet; en oppbygging som vil få stor betydning innenfor forskningen på dette området.

Presentasjon av prosjektet i academia og offentlighet

Lars Lien, HL-senteret: Antisemittismen i Polen, 1918-1939, søndagsforedrag, HL-senteret, i februar.

Ragnhild Henden, Hauptseminar ved Nordeuropa-Institut ved Humboldt-Universität zu Berlin: "Knut Hamsun – en antisemittisk forfatter?", i mai.

Ragnhild Henden, Abendkolloquium ved Zentrum für Antisemitismusforschung ved Technische Universität, Berlin: Zugriff. Der frühe norwegische Kriminalroman und das antisemitische Archiv i mai.

Lars Lien, Hauptseminar ved Nordeuropa-Institut ved Humboldt-Universität zu Berlin: Jøden som kulturell konstruksjon i norsk presse 1916-1929. Diskusjon av kildematerialet i juni.

Øivind Kopperud, Humboldt-Universität zu Berlin: Det nasjonale "vi" – deportasjonen av de norske jødene, i juli.

Øivind Kopperud, Hauptseminar ved Nordeuropa-Institut ved Humboldt-Universität zu Berlin: Jøden som kulturell konstruksjon i den norske kirke 1867-1814. Avhandlingens struktur, i juli.

Ragnhild Henden, Universitetet i Oslo: Hamsun 2009 – Transgression, worlding and remediation, internasjonal Hamsun-konferanse, "Knut Hamsun as an anti-semitic writer", i august.

Ragnhild Henden, HL-senteret: "Ågerkar eller hedersmann? Jødebilder i norsk kriminalhistorie 1900-1940", søndagsforedrag i november.

Erling Sandmo, HL-senteret: Arkivbegrepet hos Foucault, internasjonal workshop i november.

Ragnhild Henden, HL-senteret: "Tidlig norsk kriminalhistorie og det antisemittiske arkiv", internasjonal workshop i november.

Bernt Roughtvedt, HL-senteret: Sven Elvestad som aktør, internasjonal workshop i november.

Kjetil Simonsen, HL-senteret: Antisemittismen i norsk presse, internasjonal workshop i november.

Terje Emberland, HL-senteret: Antisemittismen i norsk presse på 20-tallet, internasjonal workshop i november.

Øivind Kopperud, HL-senteret, De religiøse minoriteter og den norske kirke, internasjonal workshop i november.

Fr. Arnfin Haram, HL-senteret: Den katolske kirke som religiøs minoritet, internasjonal workshop i november.

Ragnhild Henden, HL-senteret: "Finnes det antisemittiske i Knut Hamsuns verk?", internasjonal workshop i november.

Stefanie Von Schnurbein, HL-senteret: Hamsun og jødene, internasjonal workshop i november.

Christoph Buller, HL-senteret: Jødene i Gøteborg/København, internasjonal workshop i november.

Øivind Kopperud, HL-senteret: Mellom høykirkelighet og lavkirkelighet – den norske kirke og jødene, søndagsforedrag i desember.

Annen formidling

Ragnhild Henden, Aftenposten: Den flertydige Hamsun, kronikk i september.

Ragnhild Henden, Nordlit nr. 24: Norske kriminalromaner fra tidlig 1900-tall og det antisemittiske arkiv, artikkel våren 2009.

Ragnhild Henden, Nordlit nr. 25: Hamsun og antisemittismen, artikkel høsten 2009.

Øivind Kopperud, Misjonsblad for Israel: Den norske kirke og jødene, intervju våren 2009.

"Livsfaseriter. Religions- og livssynspolitiske utfordringer" var et forskningsbasert utredningsprosjekt ledet av HL-senteret etter initiativ og delvis finansiering av Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn i Norge. Hovedmålet med utredningen var å kartlegge religionspolitiske utfordringer i forbindelse med egne medlemmers behov, knyttet til livsriter i ulike livsfaser. I tillegg vurderte prosjektet hvorledes disse utfordringene bør håndteres i lys av retten til religions- og livssynsfrihet, foruten prinsippet om likebehandling. Utredningens dokumentasjon, hovedfunn og konklusjoner ble lagt fram i en sluttrapport som ble publisert høsten 2009.

"The Impact of Structural Violence on Ethnic and Diaspora Minorities" er arbeidstittelen på et forskningsprosjekt som går på tvers av disiplinene ved HL-senteret. Prosjektet avhenger av eksterne midler. Prosjektsøknaden, som er et samarbeid mellom Anton Weiss-Wendt og Cora Alexa Døving fra HL-senteret og Claudia Lenz fra Det Europeiske Wergelandsenter, ble høsten 2009 oversendt EU.

"Religion and Integration" er et intervjubasert samarbeidsprosjekt mellom Norsk senter for menneskerettigheter ved UiO (SMR) og HL-senteret ved Cora Alexa Døving. Prosjektet ble påbegynt høsten 2009 og avsluttes våren 2010. Prosjektet er tilknyttet forskningsnettverket Religion i pluralistiske samfunn (PluRel) ved UiO.

Foredrag, offentlig debatt og seminarer

Cora Alexa Døving: Forelesning: Transnasjonal praksis: om livsløpsritualer og valg av skolegang i opprinnelsesland" på FKF ved HiO i januar.

Odd-Bjørn Fure: Om motstandskampen i Norge, presentasjon og debatt på Litteraturhuset i januar.

Cora Alexa Døving: Intervju i Morgenbladet, i januar.

Cora Alexa Døving: Foredrag: Islam i Europa. Integreringsprosesser i et flerkulturelt Europa" på Lærerkurs for lærere i videregående skole arrangert av MF " Religioner i verden" i januar.

Cora Alexa Døving: Gjest i Radioselskapet om tematikken islamofobi i Europa, i mars.

Cora Alexa Døving: Kronikk i Dagsavisen "Snikislamisering eller verdig integreringspolitikk?", i mars.

Cora Alexa Døving: "Snikislamisering" innlegg og deltagelse i paneldebatt på arrangementet "Likebehandling versus særkrav" på Litteraturhuset. Arrangør: SMR, PluRel, HL-senteret og STL, i mars.

Odd-Bjørn Fure: Reichssicherheitshauptamt - generalstaben i den nazistiske masseutryddelsespolitikken. Forelesning i folkemordserien på Institutt for statsvitenskap,UiO, i mars.

Cora Alexa Døving: Særkrav vs. likebehandling? Åpent møte om "snikislamisering" og religionsfrihet, innlegg og medarrangør, Litteraturhuset (Amalie Skram-salen) i mars.

Cora Alexa Døving: Lang Lunsj om integrering, Nrk Østlandssendingen, i april.

Cora Alexa Døving: Intervju i Morgenbladet og Dag og Tid, i april.

Cora Alexa Døving: Intervju på Nrk – Tv "hvem er norsk"? i mai.

Cora Alexa Døving:" Verdier i identitetspolitikken" innlegg i politikerdebatt, Litteraturhuset, i mai.

Cora Alexa Døving: Intervju i Klassekampen, i mai.

Odd-Bjørn Fure: Competing Interpretative Schemes for Studies of the Totality of Nazi Politics of Mass Murder. Innledningsforedrag på forskningskonferansen Towards an Integrated Perspective of Nazi Politics of Mass Murder. Konferansen var arrangert av HL-senteret og ITF i fellesskap og ble holdt på Villa Grande i juni.

Cora Alexa Døving: Foredrag på Lovisenberg Sykehus i august. "Verdier, integrasjon og statlig intervensjon". Arrangører: Culcom og PluRel ved Uio. Avsluttende refleksjoner ved Cora Alexa Døving, HL-senteret, i september.

Cora Alexa Døving: Forelesning, 3 timer ved HiO: " Internasjonal migrasjon – etablering av og møte med nye steder i september.

Cora Alexa Døving: Forelesning for Ullevål Sykehus: Migrasjon og endring i oktober

Nicolas Schwaller: "Daniel Mendelsohns Forsvunnet er ikke enda en bok om Holocaust", artikkel i Morgenbladet i desember.

Cora Alexa Døving: Arrangør og innleder, seminar: Vår forrækt for annerledeshet, HL-senteret, i november.

Cora Alexa Døving (sammen med Berit Reisel): Lansering av rapporten "Livsfaseriter som religions- og livssynspolitisk utfordring og kronikk i Dagbladet om samme tema, i november.

Cora Alexa Døving: Samtidenforedraget på Litteraturhuset "Kampen om "en mislykket integrering" i november.

Odd-Bjørn Fure: The Shoah in the Nordic Countries 1940-1945. Forelesning i Leopoldina, festsalen til University of Wrocław, i november.

Cora Alexa Døving: pandedeltager på "den andres ansikt", Filmens Hus, i november.

Odd-Bjørn Fure: In the Shadow of a Human Created Disaster. The November-Pogrom 1938. Tale i den gamle Synagogen i Wrocław i november.

Konferanser, undervisning og veiledning

Anton Weiss-Wendt: "Genocide Deniers: What is on Their Mind?", delegat på Freedom of Express Forum, arrangert av Norwegian Pen Club, Oslo, i juni.

Anton Weiss-Wendt: "Murder Without Hatred: Explaining Estonian Collaboration in the Holocaust", delegat på VIII Biannual Convention of the International Association of Genocide Scholars, Washington, DC, i juni.

Anton Weiss-Wendt, Terje Emberland og Jorunn Fure: Organiserte konferansen Racial Science in Hitler's 'New Europe' i oktober.

Anton Weiss-Wendt: Undervisning, Genocide in Historical Context, ved Universitetet i Oslo (50 registrerte studenter), september – desember.

Anton Weiss-Wendt: "Murder Without Hatred: Explaining Estonian Collaboration in the Holocaust", delegat på VIII Conference on Baltic Studies in Europe, Kaunas, Lithuania, i juni.

Cora Alexa Døving: Foredrag på Lærerseminar i religion: Møter mellom minoritet og majoritet, HL-senteret i november.

Cora Alexa Døving: Outstanding Things; Theorising objects/events of cultural attention, i desember.

Cora Alexa Døving: Kulturhistorisk museum, UiO, sammen med HL-senteret: The meaning of Place - The grave as a metonym of the migration process, i desember.

Cora Alexa Døving: Pandedeltager i sosiologisk forening, bøker om integrering i desember.

Cora Alexa Døving: Arrangør og innleder, seminar: Islamophobia and Anti-Semitism in the New Europe, HL-senteret.

Nicolas Schwaller: Gjesteforelesning ved professor Lorås' seminar, ILOS, UiO i mai: "Les Juifs français pendant l'Occupation: exclusion, persécution, résistance".

Nicolas Schwaller: Deltaker i "Groupe d'études transversales sur les mémoires GETM" ved EPHE Paris-Sorbonne (Cercle Alberto Benveniste). Le Groupe d'études transversales sur les mémoires (GETM) deltar i det fransk-amerikanske prosjektet "Memory and Memorialization" som er blitt opprettet av 9/11 Memorial i New York og Mémorial i Caen (Frankrike).

Anton Weiss-Wendt: "The Cold War That the Soviets Won: The Politics of Soviet War Crimes Trials, 1943-1987", delegat på 41 National Convention of American Association for the Advancement of Slavic Studies, Boston, i november.

Anton Weiss-Wendt: Undervisning, seminar for master- og doktorgradsstudenter, The History and Sociology of Genocide (12 studenter fra seks land), i desember.

Anton Weiss-Wendt: Veiledning, UiO-student, Anne Mari Elvestad, Forbindelseslinjer mellom folkemordet i Namibia og Holocaust; UiO-student Chalak Kaveh, Historiografi av folkemord.

Anton Weiss-Wendt: Delegat på nordisk-nederlandsk møte i København.

Anton Weiss-Wendt: Samarbeidsavtale ved Tischner European University, Kraków.

Anton Weiss-Wendt: Møte ved The Netherlands Institute for War Documentation (NIOD) sammen med 14 andre institusjoner fra Europa, USA og Israel i forbindelse med en EU-søknad.

Anton Weiss-Wendt: Samarbeid med Centrum för forskning om internationell migration och etniska relationer – CEIFO ved Stockholms universitet og Forum för levande historia i Stockholm om konferanse om forfølgelse av Roma i Europa.

Publikasjoner i 2009

Anton Weiss-Wendt: *Murder Without Hatred: Estonians and the Holocaust* (Syracuse University Press, 2009), 476 pp.

Anton Weiss-Wendt: "Hostage of Politics": Raphael Lemkin on 'Soviet Genocide'" i *The Origins of Genocide: Raphael Lemkin as a Historian of Mass Violence*, ed. by Dominick Schaller and Jürgen Zimmerer (Milton Park: Routledge, 2009), pp. 107-15.

Anton Weiss-Wendt: "Folkemordfornektelse: Akademisk uredelighet og politisk agenda" (sammen med Bård Larsen) i *Etter Lemkin* (Oslo) V1 N1 (2009), pp. 68-83.

Anton Weiss-Wendt: "Extermination of the Gypsies in the Baltic States: Central Decisions and Local Initiatives" i *Golokost i Suchasnist' [Ukraine]* N2 (6) (2009), pp. 53-61.

Anton Weiss-Wendt: "Why the Holocaust Does Not Matter to Estonians" i *Contested and Shared Places of Memory: History and Politics in North Eastern Europe*, ed. By Joerg Hackmann and Marko Lehti (Milton Park: Routledge, 2010), pp. 94-115.

Cora Alexa Døving: "Mellom fortid og nåtid. Nye veier å formidle krigshistorie i og utenfor skolen". Bidrag til bokprosjektet med kapitlet "Historiebevissthet i det flerkulturelle samfunn". Ferdigstilt høsten 2009, publisering 2010.

Cora Alexa Døving: *Minority Narratives and National Memory*. Redigering av antologien, til publisering våren 2010.

Cora Alexa Døving: "Migration – Ritual attrition or increased flexibility?" i *Pakistani Diasporas. Culture, Conflict and Change*, (eds) Kalra, V.S., *Readings in Sociology and Social Anthropology*, Oxford: Oxford University Press 2009.

Cora Alexa Døving: *Integrering. Teori og empiri*, Oslo: Pax Forlag 2009.

Cora Alexa Døving: "Ritualer og sosial endring: Norsk-pakistanske eksempler" i *Norsk Tidsskrift for Migrasjonsforskning* nr.1 2009.

Cora Alexa Døving: *Livsriter som religionspolitisk utfordring*, (red. Døving og Plesner), STL-rapport 2009.

Cora Alexa Døving: "En gravlund i multikulturalismens navn" - etableringen av et muslimsk gravfelt i Norge", i *Døden spiglad i kulturforskningen*, Uppsala: Kungliga Gustav Adolfs Akademien for svensk folkkultur, utgivelse høsten 2009.

Cora Alexa Døving: "Kampen om en mislykket integrering", essay i *Samtiden* nr 4 2009.

Bjarte Bruland: "Det norske Holocaust. Forsøket på å tilintetgjøre de norske jødene", *UniPub*, 2009, HL-senterets temahefte nr. 7.

Tegneserieheftet 26. november –

Fire fortellinger fra det norske Holocaust, et frittstående prosjekt med private og offentlige sponsorer ble sluttført i 2009. Heftet har som målgruppe alle skoleelever som reiser til Auschwitz med Hvite Busser, foruten et bredt publikum via salg i bokhandlere og Narvesen. Irene Levin tok initiativ til og ledet prosjektet. Heftet er tegnet av Mikael Holmberg. HL-senterets forskere har kvalitetssikret innholdet i samarbeid med historiker Mats Tangestuen.

26. NOVEMBER

Dokumentasjon

Dokumentasjon

Dokumentasjonsavdelingens virksomhet omfatter drift av bibliotek, arkiv og gjenstandssamling ved HL-senteret. Avdelingens mål er å ivareta rollen som kunnskapsbank for forskning og undervisning. Avdelingen ønsker å tilby gode samlinger og skaffe til veie informasjon som etterspørres av forskere, studenter, lærere og andre.

I 2009 ble antall årsverk redusert, og avdelingen var bemannet kun av avdelingsleder Ewa Mork. I desember ble historiker Mink Chan ansatt i korttidsengasjement med oppgaver knyttet til ordning av et arkivdepot.

Biblioteket

Biblioteket betjener daglig egne forskere og skoleungdom som besøker senteret i regi av Undervisningsavdelingen. I tillegg brukes biblioteket av studenter, forskere ved diverse institusjoner og andre. I 2009 var biblioteket døgnåpent for senterets ansatte og studenter som har arbeidsplasser her.

Biblioteket fører ikke statistikk over besøk. For Senterets ansatte er det lagt opp til selvbetjening. Andre besøk utgjør tre per uke i tillegg til telefonhenvendelser. Biblioteket mottar også studiebesøk fra norske og utenlandske institusjoner som ønsker grundig informasjon om bibliotekets profil og samlingspolitikk. Slike møter har ofte ført til verdifull erfaringsutveksling og gode kontakter i beslektede institusjoner.

Tidsskriftsamlingen

Det ble daglig besvart referansespørsmål pr. e-post og telefon, hvorav enkelte svært omfattende og kompliserte. Dette arbeidet var høyt prioritert, og målsettingen har vært å besvare referansespørsmål i løpet av to arbeidsdager. Takket være hjelp fra senterets forskere har det vært mulig å opprettholde et høyt nivå på bibliotekets referansetjenester og service selv med redusert bemanning i 2009. Bibliotekaren tilbyr opplæring i bruk av biblioteketstilbud.

Den registrerte bokbestanden ved utgangen av året var 3718 titler. Av disse er 205 komplette tidsskriftsbind. Tilveksten i 2009 var på ca. 250 boktitler. Filmsamlingen hadde størst vekst med 50 titler totalt og talte ved utgangen av året 166. Tidsskriftsamlingen ble revidert og fornyet i 2009 og besto ved utgangen av året av 46 løpende tidsskrifter og tre databaser. Antall databaser ble uendret, og antall løpende tidsskrifter ble redusert fra 2008. Senterets forskere utgjør en uformell, men svært aktiv referansegruppe som yter hjelp med samlingsutviklingen. Bibliotekets ambisjoner er å følge opp i forhold til nye utgivelser og forskningsresultater. Biblioteket har inngått flere utvekslingsavtaler med andre forskningsbibliotek.

Utlånet i 2009 var på samme nivå som året før (850 utlån). Utlån til skoleelever som arbeider i biblioteket og utlån av referanseverk registreres ikke. Biblioteket har, tross sin beskjedne størrelse, et forholdsvis stort utlån (280) til andre bibliotek i Norge og i utlandet. Biblioteket er dessuten tilgjengelig for forskere fra andre institusjoner.

Arkiver

I 2009 mottok HL-senteret Ruth Maiers arkiv fra Maiers søster, formidlet gjennom forfatter Jan Erik Vold. I desember begynte arbeidet med å ordne dette arkivet. I forbindelse med publiseringen av Frank Rossaviks biografi om Edgar Brichta "Det niende barnet" tok biblioteket imot besøk av hovedpersonen. Brichtas arkiv er deponert på senteret.

Gjenstandssamlingen

Avdelingen mottar mange henvendelser vedrørende gjenstander og bilder. Slik oversikten over disse er i dag, er det svært tidkrevende å besvare spørsmålene på en kompetent og betryggende måte. Derfor er det blitt satt i gang et arbeid med å registrere gjenstander og bilder med vekt på proveniens og rettigheter. Arbeidet har dessverre ikke kommet så langt som vi skulle ønske. Avdelingens ressurser strakk ikke til for denne viktige oppgaven da andre løpende oppdrag måtte gis prioritet. Arbeidet blir i hovedsak utført av senterets frivillige medarbeidere, og vil fortsette i 2010.

Annen virksomhet

Avdelingslederen mottok studiestipend fra Goethe Instituttet og deltok i september på et tilpasset språkkurs i Berlin.

Undervisning

Undervisning

Undervisningsavdelingen utviklet og videreførte flere satsningsområder i 2009: mottak av skoleklasser, undervisningsopplegg og foredrag i forbindelse med Holocaustdagen, lærerkurs, skolebesøk i anledning kunstinstallasjonen Norske folketyper og nettstedet "folkemord.no".

Mottak av skoleklasser og annen undervisning

Våren 2009 ble tilbudet til skoler videreført som i 2008. Oppleggene ble samtidig grundig gjennomgått, og revidert tilbud ble utviklet til høsten 2009. Undervisningsavdelingens faste tilbud til skoler er nå:

- Heldagsbesøk (4.5 t), maksimum 40 elever, lang arbeidsøkt med introduksjon og selvvalgte oppgaver med utgangspunkt i utstillingen: lage avvisser, rollespill, film, radio, presentasjoner, bildekollasjer etc. Videreføring av opplegget som ble utarbeidet til utstillingens åpning i 2006
- Halvdagsbesøk (2.5 t), maksimum 30 elever, kort arbeidsøkt med introduksjon og oppgaver som løses med kamera og skriveblokk. Nyere opplegg som tilpasses nivå, enten presentasjon av rom eller at det tas bilder og presenteres et narrativ
- Omvisning med samtale (1.5 t), maksimum 30 på ungdomstrinn og 60 på videregående skole, omvisning og gruppesamtale. Nedkorting av tidligere 2-timersopplegg

I 2009 tok undervisningsavdelingen imot nærmere 6.000 elever fra ungdomstrinnet og fra videregående skole. Dette er en økning på over 30 % fra 2008. I tillegg ble det tatt imot mange studenter, hvorav et større antall fra Politihøgskolen.

UA utviklet besøksopplegget "Rasisme før og nå" til kunstinstallasjonene "Norske folketyper" for elever både fra ungdomsskole og videregående.

Samarbeidet med Politihøgskolen som startet i 2008, ble i 2009 utvidet med et foredrag holdt i skolens lokaler forut for studentenes besøk på senteret. Under selve besøket fikk de et innledningsforedrag knyttet til avdelingens tema for Den internasjonale Holocaustdagen 2009, og et besøk i utstillingen. 380 studenter deltok. Samarbeidet melleom HL-senteret og Politihøgskolen er blitt en fast del av yrkesetikkopplæringen ved skolen.

I 2009 var det flere besøk fra folkehøyskoler og andre grupper. Disse tilbys de samme oppleggene som er utviklet for videregående skole. Avdelingen har også tatt imot andre grupper som internasjonale studenter fra UiO og lærere fra Valler vgs. Avdelingens medarbeidere har dessuten deltatt i guiding av øvrige grupper som besøker senteret.

Pedagogisk materiell

Undervisningsavdelingen har årlig utviklet undervisningsmateriell i anledning Den internasjonale Holocaustdagen, som også skalkunne brukes utenom selve dagen. Temaet som var valgt for 2009 var "forestillingen om herrefolket". I dette undervisningsopplegget skal elevene sammenligne og diskutere noen ideer og forestillinger som har vært med på å utløse og begrunne forbryterske handlinger. Sammen med tidligere utarbeidet undervisningsmateriale er dette nedlastbart fra www.hlsenteret.no/Undervisning.

På selve Den internasjonale Holocaustdagen holdt avdelingen foredrag for alle elever og lærere ved Oslo Handelsgymnas om det samme temaet, slik det har blitt gjort de siste årene. Det ble også utviklet en tredje storyline: "Aksjonen mot de norske jødene – Gjerningsmenn" i tillegg til revisjon av de to eksisterende. Storyline-oppleggene blir jevnlig etterspurt på e-post.

Seminarer for lærere

2. og 3. februar arrangerte avdelingen lærerkurset "Folkemord i det moderne Europa" i samarbeid med Røde Kors og Hvite Busser med blant andre professor Arne Johan Vetlesen og professor Svein Mønnesland som innledere.

2. og 3. november arrangerte avdelingen lærerkurset "Rasisme før og nå". Temaet var å diskutere forholdet mellom biologisk og kulturell rasisme i fortid og nåtid, og drøfte ulike sider ved det flerkulturelle Norge. I tillegg til flere av senterets ansatte var førsteamanuensis Elisabeth Eide, professor Dag O. Hessen og forsker Jon Kyllingstad blant innlederne.

30. november arrangerte avdelingen lærerkurset "Møter mellom minoritet og majoritet", hvor hensikten var å se på hva som skjer i møtene mellom religiøse tradisjoner, med et spesielt blikk på dagens Norge. For å plassere tematikken i en videre kontekst, ble det også bragt inn erfaringer fra religionsdialog og den nye debatten rundt kritikk av religioner.

HL-senteret internt

Avdelingen var en aktiv drivkraft i realiseringen av utstillingen "Norske folketyper" – både i planleggings og gjennomføringsfasen. Dette arbeidet var berikende og lærerкурset Rasisme før og nå var et direkte resultat av dette arbeidet.

Undervisningsleder har fast plass i Programrådet og Publikasjonskomiteen. Som del av avdelingens egenutvikling, ble det holdt følgende internseminarer:

- Ragnhild Henden: Hamsun, nazismen og antisemittismen, som forberedelse til skolesekkopplegg våren 2010.
- Odd-Bjørn Fure: Okkupasjonsregimene i Europa og betydningen av disse for deportasjonene av jøder. Knut Hamsun og antisemittismen.

Nettverk

Nettverket for historie og holdningsskapende arbeid er tidligere opprettet av Utdanningsdirektoratet. Intensjonen er å skape en større grad av planlegging og internfordeling av oppgaver i nettverket i tiden fremover. Harald Syse er sekretær i nettverket. Avdelingen var representert ved den årlige samlingen som denne gangen fant sted hos Aktive Fredsreiser Travel for Peace AS i Risør.

Avdelingen har hatt en aktiv rolle i ITF, gjennom deltakelse i Educational Working Group. I og med det norske formannskapet i 2009 medførte dette ekstra innsats gjennom deltakelse på formøter i UD. I forbindelse med junimøtet i Oslo bidro avdelingen med omvisninger på senteret og foredrag for to av arbeidsgruppene. I forkant av desembermøtet i Trondheim ble konferansen Learning in Memorial Sites: Contemporary Challenges and Experiences avholdt på Falstad-senteret. Her bidro avdelingen med foredrag om dilemmaer knyttet til undervisning i Quislings tidligere villa.

Peder Nustad representerer HL-senteret i den europeiske delen av International Coalition of Sites of Conscience. Han deltok på workshop i Berlin og i telefonmøter initiert av nettverkets hovedkontor i New York. Nettverket består av historiske steder hvor fortidens hendelser også er et utgangspunkt for å ta opp beslektede utfordringer i dagens samfunn. Avdelingen har nær kontakt med Utdanningsdirektoratet, og undervisningsleder deltok også i 2009 som leder av direktoratets jury for utdelingen av Benjaminprisen.

I desember 2009 deltok avdelingen på et seminar ved Høgskolen i Oslo for å diskutere plassen Holocaust i Norge har i lærerutdanningen. Bakgrunnen var Ellen Kristiansens masteroppgave om temaet. Undervisningsavdelingen har startet et arbeid i samarbeid med HiO for å se hvorledes Holocaust i Norge kan sikres en plass i lærerutdanningen.

Avdelingen startet høsten 2009 et samarbeid med Norsk Teknisk Museum i tilknytning til utstillingen Dødens ingeniører – ovnsbyggerne fra Auschwitz. Utstillingen vises på Teknisk Museum fra mars til oktober 2010, og i den forbindelse tilbyr de to institusjonene hvert sitt besøksopplegg som skoler kan kombinere til en hel temadag om Holocaust og folkemord.

Rekruttering, informasjon og fundraising

Avdelingen sendte informasjon til skoler og lærere om senterets arrangementer. Program for høstsemesteret ble distribuert i august. Lærerseminarene høsten 2009 ble dessuten annonsert i Morgenbladet. Erfaringene viser at best effekt oppnås gjennom direkte henvendelse til lærere som besøker senteret med elever.

Avdelingen fikk støtte fra Den kulturelle skolesekken i Oslo kommune til besøksopplegget Hamsun, nazismen og antisemittismen. Selve opplegget gjennomføres våren 2010.

Avdelingen utarbeidet i samarbeid med Cora Alexa Døving en prosjektsøknad som dreier seg om å arbeide med stereotypisering av jøder og andre minoriteter i ungdomskulturen i Oslo.

Annet

Da Aksjon Soningstegn Fredstjeneste (ASF) markerte 50 år i Norge, arrangerte undervisningsavdelingen og ASF et fellesseminar omkring forskjellige fortellinger om Holocaust. Her deltok mange veteraner fra ASF og flere som har vært involvert i deres arbeid.

Harald Syse representerer HL-senteret i det EU-finansierte Comeniusprosjektet TeacMem som løper i perioden 2009-2012. Målet for prosjektet er å utvikle tilnæringsmåter og materiell til læring i tilknytning til minnesteder. Prosjektet koordineres av Andreas Körber ved Universitetet i Hamburg, og er et samarbeid mellom fire partnere i Tyskland, en i Danmark og seks i Norge. Erik Thorstensen har fortsatt arbeidet med prosjektet Historicizing Uses of the Past, hvor han også har en artikkel som er både en teoretisk og praktisk gjennomgang av arbeidet med reflekterende historiebevissthet i møtet med andre verdenskrig. Medredaktører er Claudia Lenz, Wergelandssenteret og Helle Bjerg, Blaagaard Seminarum, København.

Harald Syse publiserte artikkelen Nasjonalstatens selvransakelse i nye læreverker. Om minoritetspolitikk i historiefaget i tidsskriftet Prosa. Han sitter dessuten i arbeidsgruppen og bidrar med en artikkel i en bokutgivelse om historiebevissthet hovedsakelig knyttet til formidling om 2. verdenskrig, redigert av Claudia Lenz og Trond Risto Nilssen ved Falstadsenteret/HiNT.

Ordningspolitik

~~299~~

hmann

Meyer

1917, Oslo

Norsk

Arrangementer,
foredrag og
utstillinger

23.

Arrangementer, foredrag og utstillinger

Den permanente utstillingen og vandreutstillinger

Senterets permanente utstilling ble godt besøkt også i 2009 blant annet av skoleelever, som er hovedmålgruppen. Et stort antall grupper fra inn- og utland fikk høre foredrag om HL-senterets arbeid og ble guidet i utstillingen. I tillegg besøkte enkeltpersoner og smågrupper utstillingen på egen hånd. Stadige tilbakemeldinger både fra skoleverket og ellers viser at utstillingens brede og inkluderende perspektiv som søker å fange opp helheten i den nasjonal-socialistiske utryddelsespolitikken – med Shoah (Holocaust) i sentrum – blir godt mottatt, og at den oppfattes som nyskapende.

HL-senteret har i 2009 vært vertskap for tre vandreutstillinger på Villa Grande: "Norske folketyper", "I de forsvunnes fotspor" og utstillingen "Villa Wannsee – Melancholy Grandeur". De tre utstillingene ble godt besøkt, og spesielt fikk fotoutstillingen "I de forsvunnes fotspor" som fulgte Daniel og Matt Mendelsohns reise for å finne ut hva som skjedde med deres familie under andre verdenskrig, bred medieomtale.

"I de forsvunnes fotspor"

Utstilling: Norske folketyper, 3. oktober - 4. desember 2009

"Norske folketyper" var et samarbeidsprosjekt mellom kunstnerne Frithjof Hoel og Rustan Andersson og HL-senteret. Det tok utgangspunkt i et vitenskapelig arbeid fra mellomkrigstiden av den norske antropologen Halfdan Bryn, og resulterte i en kunstinstallasjon på Villa Grande og i en utstillingskatalog.

Bryn etterlot seg et rikholdig materiale av fotografier og fysisk antropologiske undersøkelser av nordmenn som han gjennom en årrekke hadde samlet inn. Dette skapte grunnlaget for hans teser om det norske folks rasesammensetning og den nordiske rases opphav og kvaliteter. Han omtalte f.eks. blonde, blåøyde og høyvokste som langskaller av nordisk type med sentrum i Oppland, Hedmark, Telemark, Aust-Agder og Trøndelag, mens mørke, brunøyde og lavvokste ble til kortskaller av alpin type med sentrum i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. Dette materialet, i tillegg til det siste av Bryns arbeider, Norske folketyper (1933), lå til grunn for denne installasjonen med samme tittel.

Ved å bearbeide dette materialet ville HL-senteret problematisere den nasjonale identitetens historiske forutsetninger og det Bryn oppfattet som definisjonen av rasebegrepet, samtidig som strømningene i dagens samfunn ble aktualisert. Utstillingen ble presentert som en installasjon og besto av fotografier av forskjellige norske folketyper som Halfdan Bryn samlet inn til sin dokumentasjon samt tekster fra disse avhandlingene, som beskriver utseende og skalletyper.

I tillegg til innstallasjonen av Frithjof Hoel og Rustan Andersson, innledet HL-senteret et samarbeid med Galleri Sverdrup ved Universitetet i Oslo, hvor Frithjof Hoel stilte ut "Visions of purity". Utstillingen "Norske folketyper" fikk flere medieoppslag, og var støttet av Oslo kommune og Fritt Ord.

"Norske folketyper"

Utstilling: Villa Wannsee – Melancholy Grandeur

Den 20. januar 1942 fant det sted et møte i en villa i Wannsee i Berlin mellom Reinhard Heydrich, leder for Reichssicherheitshauptamt, og ledere innen SS, NSDAP og ulike sektorer av den statlige forvaltning i Nazi-staten. Temaene for møtet var overgripende organisasjons- og kompetanse-spørsmål i den allerede pågående og planlagte tilintetgjørelsen av de europeiske jødene, og spørsmålet om hvordan begrepet jøde skulle defineres.

I dag rommer Wannsee-villaen en utstilling om folkemordet på de europeiske jødene, og bygningen framstår som et symbol på det sivilisasjonssammenbruddet som fant sted i hjertet av Europa på 1940-tallet.

10 av Kunstneren Werner Zelliens bilder av Wannsee-villaen fra tiden før huset ble restaurert for utstillingsformål, er utlånt til HL-senteret av Statkraft, og henger nå i Kafé Villa Grande.

Villa Wannsee – Melancholy Grandeur

Utstilling: "I de forsvunnes fotspor", 11. oktober 2009 - 31. januar 2010

Fotoutstillingen "I de forsvunnes fotspor" fulgte forfatteren Daniel og fotografen Matt Mendelsohns reise for å finne ut hva som skjedde med deres familie under andre verdenskrig. Matt Mendelsohns bilder fra reisene ble stilt ut sammen med brev, utdrag fra boken "Forsvunnet" og annen supplerende informasjon.

Utstillingen ble første gang satt opp ved Mémorial de la Shoah i Paris i 2008. Daniel og Matt Mendelsohn var til stede under åpningen av utstillingen "I de forsvunnes fotspor", og Fritt Ord støttet utstillingen.

"I de forsvunnes fotspor"

Andre arrangementer

Siden 2002 har HL-senteret, på oppdrag fra Staten, hatt ansvar for planlegging og gjennomføring av den offisielle markeringen av Den internasjonale Holocaustdagen 27. januar. I 2009 ble minnemarkeringen avholdt ved Minnesmerket over deporterte norske jøder på Akershuskaia, med appeller ved representanter for norske jøder, sigøynere, funksjonshemmede og homofile. Leder av arrangementet var medlem av HL-senterets styre, Irene Levin. Årets talere var blant andre Samuel Steinmann, tidsvitne som fortalte sin historie fra Auschwitz, og statssekretær Terje Moland Pedersen fra Justisdepartementet. Programmet på Akershuskaia ble etterfulgt av en samling med program i Fanehallen på Akershus Festning, der journalist og forfatter Bjørn Westlie fortalte fra sin bok "Fars krig".

HL-senteret er årlig vertskap for konserter i samarbeid med Oslo Kammermusikk Festival – et samarbeid som har vært meget fruktbart og attraktivt for et bredt publikum. I 2009 ble det avholdt en konsert for barn i Villa Grande i forbindelse med den faste festivaluken med Øystein Baadsvik på tuba, Arve Tellefsen på fiolin og Joachim Carr på flygel.

I samarbeid med Visit Oslo åpnet HL-senteret – i likhet med mange andre museer og institusjoner - sine dører for Oslos befolkning. Flere hundre interesserte fikk gratis omvisning i utstillingen og huset for øvrig, i tillegg til omvisning og foredrag om hageanlegget i forbindelse med "Turist i egen by" - arrangementet.

I samarbeid med Statsbygg deltok HL-senteret også i 2009 i "Åpent hus"-arrangementet. Hit kom det også svært mange besøkende.

Foredrag for et bredere publikum

Serien av populærvitenskaplige søndagsforedrag, ble videreført også i 2009 med ulike temaer innenfor HL-senterets fagområder. I vårsemensteret ble det lagt vekt på livssynsminoritetsdelen. Høsten 2009 var temaer omkring utstillingen "Norske folketyper" i fokus.

Søndagsforedrag 2009:

Mona Levin: Norsk jødisk hverdagsliv gjennom 150 år.

Lars Lien: Antisemittismen i Polen, 1918-1939.

Aboubakar Johnson: Voice of shadows. A refugee in Norway tells his story.

Per Isdahl: "Den malte fuglen". Om utryddelse av psykiatriske pasienter under nazismen.

Marte Nilsen: Buddhismen i hverdagen – trosforestillinger, frelse og etikk.

Mehda Ghalegolabi: Mariaskikkelsen i islam.

Jagdish Kaur: Å være sikh i Norge.

Dag Nygård: Norske frikirker – minoriteter innenfor majoritetsreligionen.

Sasan Zarghooni: En innføring i bahá'i-troen.

Bente Persen: "Åt bringe dem fram til mands modenhet".
Om religiøse motiver i fornorskningen av samene.

Berit Vegheim: Diskrimineringsfenomenets sanne vesen.

Grav litteratur- og teatergruppe: "- men der må et Hjerte til -".

Ottar Samuelsen - Det var her det skjedde.

Øivind Kopperud: Den norske kirke og jødene - 1814-1940.

Frithjof Hoel og Rustan Andersson: Kunstverket "Norske Folketyper".

Jon Røyne Kyllingstad: Det nordiske herremennesket og vitenskapen.

Terje Emberland: Det gode norske bondeblod. SS og norsk bondebevegelse.

Nina Lyng-Vagstein: "Vi vil en ungdom som er sunn og sterk".
Om nazistisk ungdomsoppdragelse.

Ragnhild Maria Hauglid Henden: Ågerkar eller hedersmann?
Jødebilder i norsk kriminalitteratur 1900-1940.

Markus Lindholm: Den sterkestes rett. Biologisme og menneskesyn i evolusjonsteoriens barndom.

Grethe Frydenlund: En beretning om mot. Folke Bernadotte og de hvite bussene.

Anton Weiss-Wendt: Raphael Lemkin og Folkemordskonvensjonen.

HL-senterets venneforening

Venneforeningen var også i 2009 en viktig støttespiller og samarbeidspartner for senteret. Foreningen – som består av tidsvitner, unge og eldre med interesse for senterets arbeidsområder – avholdt flere møter i løpet av året med variert program. Møtene var meget godt besøkt, og styret i foreningen har planer om utvidelse i årene som kommer, både når det gjelder antall medlemmer og aktiviteter. Venneforeningens program er et godt supplement til HL-senterets populærvitenskaplige foredrag. Styret i 2009 besto av : Elsa Kvamme/ Kari Amdam, leder, Herman Kahan, Jahn Otto Johansen, Jan Erik Vold, Odd-Bjørn Fure og Anette Storeide.

...sikkerhetsforholdene er
... på samme eller
... mening

...egen Beten
... 6 andre agendae
...sessen av FN i juni i
... og andre lokas ha
...småttlig sikkerhet i
...sikkerhetsforholdene

... 10. desember
... vedtak FN
...forhandlings
...sikkerhetsforholdene

Styrets beretning 2009

Styrets beretning 2009

I løpet av året behandlet styret 51 saker fordelt på åtte styremøter. I 2009 var det spesiell fokus på senterets økonomi.

Økonomi

I de senere år har senteret reist prosjektbaserte midler fra blant andre Norges Forskningsråd, Kunnskaps-, Justis-, Forsvars-, og Utenriksdepartementene, Utdanningsdirektoratet, Marie Curie-institusjonen i EUs forskningssystem, Fritt Ord og ABMU. Disse midlene dekker imidlertid bare prosjektkostnadene, og kan ikke benyttes til generelle driftsutgifter ved senteret. De økte prosjektmidlene skaper tvert imot større behov for å bygge ut senterets administrative apparat.

Grunnet god avkastning og behovet for å få i gang virksomheten i de første driftsårene for HL-senteret, kunne man i en periode benytte 2 - 3 millioner kroner årlig fra egne midler i tillegg til statsstøtte og bidrag fra andre til driften. Finanskrisen gjorde det umulig for oss å basere deler av senterets drift på fluktuerende avkastninger. Styret har derfor besluttet at det senteret måtte få av avkastning fra og med 2009 kun kan benyttes til å finansiere avgrensede prosjekter og til utviklingsarbeid.

Grunnkapitalen, opprinnelig på kr 40 millioner, er ikke tilført midler i 2009. Den totale tilleggskapitalen per 31. desember 2009 er økt til kr. 6.703.827. I tillegg har stiftelsen en fri egenkapital på kr. 280.444. Stiftelsens samlede kapital var ved utgangen av 2009 kr. 46.984.271.

Stiftelsen hadde i 2009 en positiv avkastning av kapitalen på kr. 5.133.973. Årsresultatet ble et overskudd på kr 5.726.519. Stiftelsens midler har siden desember 2003 vært plassert til forvaltning hos UNIFOR og i Nordea pengemarkedsfond.

I 2009 fikk stiftelsen kr. 23.981.000 i offentlige driftstilskudd. I tillegg er det inntektsført kr. 5.718.279 i andre tilskudd i 2009 til diverse forskningsprosjekter. Blant annet mottok senteret større bidrag fra Utenriksdepartementet, Utdanningsetaten i Oslo kommune, Justisdepartementet og Norges forskningsråd. I tillegg har løpende drift gitt inntekter på kr. 823.852.

Driftskostnadene utgjør kr. 29.930.585. De største postene er knyttet til husleie til Statsbygg, lønn, sosiale kostnader og generelle driftskostnader ved senteret.

Det har ikke inntruffet ekstraordinære forhold eller vesentlige hendelser som påvirker årsregnskapet etter balansedagen. Fortsatt drift er lagt til grunn ved utarbeidelse av regnskapet. Årsregnskapet gir et korrekt bilde av selskapets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.

Senterets videre drift forutsettes finansiert av bidrag fra det offentlige og private. Grunnet utviklingen i finansmarkedene regner senteret ikke med å kunne benytte bidrag fra grunnkapitalens avkastning til drift i de nærmeste årene.

Personalforhold, tariffavtale og miljø

Ved utgangen av 2009 hadde HL-senteret 27 ansatte, hvorav 17 medarbeidere i heltids- og 9 medarbeidere i deltidsstillinger, varierende fra 20 % til 90 %. En heltidsansatt og en deltidsansatt var i permisjon ved årsskiftet. Gjennomsnittlig antall årsverk i 2009 var 22. De ansatte var fordelt på 12 kvinner og 15 menn, det vil si tilnærmet lik fordeling mellom kvinner og menn. Det samme gjelder stiftelsens ledergruppe.

Senterets første tariffavtale, som blant annet omhandlet ansettelsesvilkår, arbeidstid, lønn, forsikringer og pensjoner, ble inngått mellom Forskerforbundet og senterets ledelse i april 2008. Avtalens varighet var fra 28. april 2008 - 31. mars 2010. HL-senteret valgte ved årsskiftet 2009 - 2010 å flytte medlemskapet i arbeidsgiverforeningen Spekter over til Abelia/NHO. I den forbindelse er tariffavtalen med Forskerforbundet oppsagt. Ny tariffavtale planlegges fremforhandlet våren 2010.

Det var jevnlig kontakt mellom arbeidsmiljøutvalget og ledelsen i 2009. Senterets kontorlokaler holder høy standard og arbeidsmiljøet ved senteret er godt. Sykefraværet ligger under 2 % for året som helhet. Det er ingen ansatte som er tidlig- eller uførepensjonert.

Som et resultat av arbeidsmiljøundersøkelsen høsten 2008 ble det, i samarbeid med ansatte og styret, utarbeidet et nytt organisasjonskart for HL-senteret.

Virksomheten er ikke av en slik art at den medfører forurensning eller utslipp som kan være til skade for det ytre miljø.

Foredrag, konferanser og seminarer

Styreleder Berit Reisel har representert HL-senteret ved følgende anledninger : Deltatt på seminaret "Den annens ansikt" i Filmens hus, "Relasjoner og hat mellom minoriteter" i Litteraturhuset, hovedtaler ved åpningen av utstillingen "Wergelands Barn" på Beth Hatefutsot Tel Aviv, samt presentasjon av det norske Holocaust på det etterfølgende seminaret, deltatt i den norske delegasjonen til Terezinkonferansen i Praha, representert HL-senteret ved minnemarkeringen for barna som ble drept i flyulykken på Hurum i 1949 og ledet seminar om det norske Holocaust i Johannesburg, Sør-Afrika.

Styremedlem (t.o.m. 30.07.09) Irene Levin arrangerte Committee on Family Research-konferansen "Families and memories", som ble avholdt på HL-senteret i samarbeid mellom HL-senteret og Høgskolen i Oslo (HiO) i juni, holdt foredraget "Kunne Anne Frank vært norsk jøde?" i Søgne kommune i april, holdt innlegg på seminaret "Islamofobia and AntiSemittism in the New Europe" på HL-senteret i september, presenterte et "paper": "Europe and Silence" på konferansen om og med Julia Kristeva ved HiO i september, ledet seremonien i forbindelse med den internasjonale Holocaust-dagen i januar, publiserte artikkelen "Det jødiske barnehjemmet og Nic Waal" i Tidsskrift for Psykologforeningen, og artikkelen "Ruth Maier - selvvalgt eller påtvunget identitet?" i Morgenbladet, i tillegg til arbeidet med tegneserieprosjektet "26. november".

Utsiktene fremover

HL-senterets første store forskningprosjekt om de norske frivillige i Waffen-SS avsluttes ved utgangen av juni 2010. Det vil munne ut i nasjonal og internasjonal publisering og en internasjonal konferanse. Det er en høyt prioritert oppgave å utvikle og skaffe finansiering for nye, store prosjekter. Målsettingen er å sette i gang to store prosjekter i løpet av inneværende år. Det ene dreier seg om etnoreligiøse verdikonflikter i Danmark, Norge og Sverige i de senere år, det andre er deltakelse i et komparativt europeisk prosjekt om ulike okkupasjonsregimer, okkupasjons erfaringer og kollektiv erindring om disse erfaringene i Italia, Norge, Polen, Serbia, Østerrike og Ungarn. Prosjektet har utgangspunkt i et initiativ utgått fra Freie Uniuersität i Berlin.

Senteret vil også søke å utvikle en mer konsentrert forskningsinnsats når det gjelder Knut Rødsaken. I mai 2010 kommer Høyesterett på besøk til HL-senteret, og direktøren skal holde et foredrag om denne saken. Riksadvokaten og hans stab, samt statsadvokatene har tidligere vært på besøk på senteret. Når nå også Høyesterett kommer, represententerer det et gjennombrudd for vårt arbeid med denne symboltunge saken.

Foruten den løpende drift, vil to oppgaver få sentral plass i senterets samlede virksomhet i 2010: Oppgradering og videreutvikling av en innsats innen minoritetsfeltet og arbeidet med å finansiere Bjørn Egges hus.

Selv om HL-senterets økonomiske problemer ikke er av samme karakter som de var i første halvdel av 2009, står senteret fortsatt overfor et betydelig strukturproblem når det gjelder relasjonen mellom størrelsen av husleie og øvrige driftsutgifter knyttet til bygningen og den bevilgning som gis over statsbudsjettet. Tendensielt fører dette misforhold til at det er for små ressurser til å bestride utgifter til basiske infrastrukturelle tjenester og til vedlikehold. HL-senteret har søkt om en tilleggbevilgning på kr. 2 000 000 ved revidert nasjonalbudsjett. Senteret har behov for en oppjustering av det statlige bevilgning i denne størrelsesorden for å sikre et solid og stabilt grunnlag for dets mangslungne og ambisiøse virksomhet.

Oslo, 23. mars 2010

Berit Reisel
Styreleder

Tordis Borchgrevink
Nestleder

John Berg

Tåle Eskeland

Egil Lothe

Jakob Lothe

John Arne Moen

Ida Børresen

Peder Eirik Nustad

Odd-Bjørn Fure
Direktør

Årsregnskap
og balanse 2009

Årsregnskap og balanse 2009

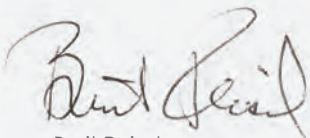
RESULTATREGNSKAP	NOTE	1.1.-31.12.09	1.1.-31.12.08
Driftsintekter			
Inntekter fra drift		823.852	466.695
Statstilskudd	11	23.981.000	21.534.000
Øvrige tilskudd	11	5.718.279	4.923.948
SUM DRIFTSINTEKTER		30.523.131	26.924.643
Driftskostnader			
Lønn og andre Personalkostnader	2	12.426.840	13.041.545
Husleie	14	11.909.280	11.251.165
Strøm, renhold, vakt hold		1.205.672	1.072.799
Andre driftskostnader	3	4.388.793	4.418.104
SUM DRIFTSKOSTNADER		29.930.585	29.783.613
DRIFTSRESULTAT		592.546	-2.858.970
Finansposter			
Finansinntekter	4	5.151.402	189.885
Finanskostnader	5	17.429	1.152.025
NETTO FINANSPOSTER		5.133.973	-962.140
ÅRSRESULTAT		5.726.519	-3.821.110
Overføringer			
Overført til grunnkapital		2.796.619	-
Overført fra annen egenkapital		-	-1.171.654
Overført til udekket tap		2.649.456	-2.649.456
Overført til annen egenkapital		280.444	-
		5.726.519	-3.821.110

BALANSE	NOTE	31.12.09	31.12.08
EIENDELER			
Anleggsmidler			
Varige driftsmidler			
Innredning kafe		141.803	137.000
Utstyr kafe		475.871	480.000
Utstyr utstilling		186.437	248.583
Datautstyr		36.040	
Inventar, utstyr		49.619	
SUM VARIGE DRIFTSMIDLER	6	889.770	865.583
Finansielle anleggsmidler			
Plassering hos Unifor	8	46.209.654	41.347.375
Andre aksjer, andeler	8	10.000	10.000
SUM FINANSIELLE ANLEGGSMIDLER		46.219.654	41.357.375
SUM ANLEGGSMIDLER		47.109.424	47.222.958
Omløpsmidler			
Varebeholdning		20.000	20.000
Fordringer			
Andre kortsiktige fordringer	12	605.663	430.391
Plassering i Nordea Likviditet		2.968.250	2.000.000
Bankbeholdning, kontanter	7	1.488.392	1.944.179
SUM BANKBEHOLDNING, KONTANTER	6	4.455.642	3.944.179
SUM OMLØPSMIDLER		5.082.305	4.394.570
SUM EIENDELER		52.191.729	46.617.528

BALANSE	NOTE	31.12.09	31.12.08
EGENKAPITAL OG GJELD			
Formålskapital			
Grunnkapital		40.000.000	40.000.000
Tilleggskapital		6.703.827	3.907.208
SUM BUNDET FORMÅLSKAPITAL	9	46.703.827	43.907.208
Annen formålskapital			
Annen egenkapital		280.444	
Udekket tap			-2.649.456
SUM ANNEN FORMÅLSKAPITAL	9	280.444	-2.649.456
SUM FORMÅLSKAPITAL		46.984.271	41.257.752
Gjeld			
Avsetninger			
Avsetning mottatte tilskudd	13	1.553.000	1.508.000
SUM AVSETNINGER		1.553.000	1.508.000
Korsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		1.473.670	1.388.809
Skyldig off. Avgifter		658.375	814.194
Annen kortsiktig gjeld	10	1.522.413	1.648.773
SUM KORTSIKTIG GJELD		3.851.776	814.194
SUM GJELD		5.207.458	5.359.776
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		52.191.729	46.617.528

NØKKELTALL	31.12.09	31.12.08
DRIFTSRESULTAT	592.546	-2.858.970
ÅRSRESULTAT	5.726.519	-3.821.110
SUM ANLEGGSMIDLER	47.109.424	47.222.958
SUM OMLØPSMIDLER	5.082.305	4.394.572
SUM EIENDELER	52.191.729	46.617.528
SUM FORMÅLSKAPITAL	46.984.271	41.257.752
SUM GJELD	5.207.458	5.359.776
SUM EGENKAPITAL OG GJELD	52.191.729	46.617.528

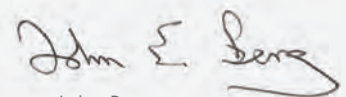
Oslo, 23. mars 2010

Berit Reisel
Styreleder

Tordis Borchgrevink
Nestleder

John Berg

Tåle Eskeland

Egil Lothe

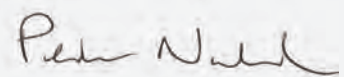
Jakob Lothe

John Arne Moen

Ida Børresen

Peder Eirik Nustad

Odd-Bjørn Fure
Direktør

Noter til årsregnskap 2009

Note 1 - regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapskikk for små foretak.

Note 2 - lønns og personalkostnader

	2009	2008
Lønn	9.789.252	10.229.606
Arbeidsgiveravgift	1.534.511	1.684.159
Pensjonsforsikringspremie	982.305	1.308.843
Refusjon sykepenger	-76.223	-390.432
Styrehonorar	167.000	178.000
Annen personalkostnad	29.995	31.360
	12.426.840	13.041.545
Ansatte i selskapet pr. 31.12.	27	27
Gj.snitt antall årsverk:	22	23
Andre godtgjørelser		
Daglig leder		
- lønn	814.216	772.564
- annen godtgjørelse	6.875	6.000

Ingen ansatte har avtale om sluttvederlag, bonus og lignende.

Stiftelsen har tegnet pensjonsforsikring for ansatte som tilfredsstiller kravet til en obligatorisk tjenestepensjon.

Stiftelsen er en del av en større gruppe virksomheter i Statens Pensjonskasse, som ikke har tildelt fond og er derfor å anse som en ytelsesbasert flerforetaksplan.

Regnskapsføring av pensjonskostnader gjøres som om ordningen er innskuddsbasert.

Innbetalt premie er årets pensjonskostnad. Den årlige pensjonsforsikringspremien er på ca. kr. 1.000.000.

I 2008 ble flere ansatte innmeldt i ordningen med tilbakevirkende kraft. Kostnadene i 2008 var derfor høyere enn normalt

Note 3 - Andre godtgjørelser

	2009	2008
Honorar til revisor, inkl. mva.	58.000	94.375
Annen revisjonsbistand; attestasjoner	11.250	

Note 4 - Finansinntekter

	2009	2008
Avkastning plassering i Unifor	4.862.279	
Avkastning Nordea Likviditet II	279.846	129.526
Annen renteinntekt	9.277	60.359
	5.151.402	189.885

Note 5 - Finanskostnader

	2009	2008
Tap plassering i Unifor		1.137.177
Annen rentekostnad	17.429	14.848
	17.429	1.152.025

NOTE 6 – Varige driftsmidler

Det er foretatt følgende investeringer og avskrivninger:

	Innredning Kafe	Utstyr Kafe	Utstyr Utstilling
Anskaffelseskostnader			
2008	137.000	480.000	248.583
2009	40.254	114.839	
SUM 31.12.09	177.254	594.839	248.583
Avskrevet pr. 31.12.09	35.451	118.968	62.146
Bokført verdi 31.12.09	141.803	475.871	186.357
Avskrivningstid	5 år fra 1.1.09		4 år fra 1.1.09

	Kontorinventar	Datautstyr
Anskaffelseskostnader 2009		
	58.375	54.060
SUM 31.12.09	58.375	54.060
Avskrevet pr. 31.12.09	8.756	18.020
Bokført verdi 31.12.09	49.619	36.040
Avskrivningstid	5 år fra 1.4.09	3 år fra 1.1.09

Note 7 - Bankbeholdning kontanter

	2009	2008
Bankinnskudd	1.287.550	1.656.373
Bundne skattetrekksmidler	200.842	287.806
	1.488.392	1.944.179

Note 8 - Finansielle anleggsmidler

Stiftelsen har latt Unifor forvalte sin grunnkapital på kr. 40.000.000,-. Pr. 31.12.2009 er det investert i følgende plasseringer:

	Markedsverdi 2009	Markedsverdi 2008
Renteforvaltning		27.037.787
Unifor's Investeringspool	46.209.654	14.309.588
	46.209.654	41.347.375
Endringer i 2009 i plasseringen hos Unifor	2009	2008
Markedsverdi 1.1.	41.347.375	49.378.552
Uttak fra Unifor		-6.894.000
Avkastning i 2009	4.862.279	
Netto tap i 2008 på plasseringen		-1.137.177
Markedsverdi 31.12.	46.209.654	41.347.375
	31.12.2009	31.12.2008
Øvrige aksjer, andeler		
1 aksje i Visit Oslo AS	10.000	10.000

NOTE 9 – Formålskapital

I henhold til stiftelsens vedtekter §5 var grunnkapitalen ved opprettelsen kr. 40.000.000,-. Grunnkapitalens realverdi skal søkes opprettholdt og skal oppjusteres med endring i konsumprisindeksen. Denne oppjustering tillegges grunnkapitalen som tilleggskapital. For året 2009 er det tilført tilleggskapital som omfatter årets avsetning og tidligere års manglende avsetninger.

	Grunnkapital	Tilleggskapital	Annen formålskapital	Sum
Formålskapital pr. 1.1.09	40.000.000	3.907.208	-2.649.456	41.257.752
Årets resultat		2.796.619	2.929.900	5.726.519
Formålskapital 31.12.09	40.000.000	6.703.827	280.444	46.984.271

NOTE 10 – Annen kortsiktig gjeld

	31.12.09	31.12.08
Bayerischer Viertel	89.853	89.740
Avsatt styrehonorar for 2009	167.000	177.000
Avsatt påløpte kostnader	15.932	82.998
Avsetning feriepenger	1.041.900	1.095.500
Avsetning arbeidsgiveravgift	170.500	179.465
Øvrig gjeld	37.228	24.070
	1.522.413	1.648.773

Note 11 - Tilskudd

		2009	2008
Statstilskudd	Drift-Administrasjon	23.981.000	21.534.000
Øvrige tilskudd			
Statoil	Drift-Administrasjon		1.000.000
Utenriksdepartementet	ITF-Administrasjon	543.000	
Forum for Levande historie	ITF-administrasjon	129.379	
Norsk Kulturråd	Drift-administrasjon	75.000	
Nordforsk	Forskning		251.190
Norges Forskningsråd	Forskning	200.000	
Oslo Kommune, utd.etaten	Undervisning	1.000.000	
Utdanningsdirektoratet	Nettbasert læringsressurs	30.000	450.000
Forum for Universitetshistorie	Arrangementer	20.000	
Justisdepartementet	Forskning	780.000	1.462.000
Justisdepartementet	Forskning		340.000
Arbeidsdepartementet	Publisering	15.000	
Norges Forskningsråd	Forskning	90.000	
EU-Kommisjonen	Forskning	221.400	715.000
Norges Forskningsråd	Forskning	1.996.500	463.330
Fritt Ord	Utstilling	150.000	100.000
Oslo Kommune	Utstilling	90.000	
Willy Brandt Stiftelse	Utstilling	32.000	8.000
Forskningsstyrelsen			
København	Seminar		91.540
How to Integrate	Seminar		13.500
Irene Levin Berman	Drift-Administrasjon		5.388
Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn	Forskning	370.000	
		5.718.279	4.923.948

NOTE 12 – Andre kortsiktige fordringer

Det er bokført en fordring på kr. 581.400 på EU-kommisjonen vedr. et forskningsprosjekt.

NOTE 13 – Avsetning mottatte tilskudd

Det er overført til neste år mottatt prosjekttilskudd til følgende prosjekter :

	31.12.09	31.12.08
Justisdepartementet	450.000	780.000
Norges Forskningsråd	200.000	442.000
Forskningsstyrelsen, København	46.000	46.000
Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn		240.000
Fritt Ord	300.000	
Norsk Hjemmefrontmuseum	80.000	
Arbeidsdepartementet	35.000	
Norges Forskningsråd	442.000	
	<u>1.553.000</u>	<u>1.508.000</u>

NOTE 14 – Leikontrakt Villa Grande

HL-senteret leier den kulturhistoriske eiendommen Villa Grande av Statsbygg i.h.t. leiekontrakt av 2.8.2004. Leien justeres årlig med 80 % av økningen i Statistisk Sentralbyrås totale konsumprisindeks. Vederlag for indre vedlikehold justeres med 100 % av konsumprisindeksen. Leieforholdet løper fra 15.12.2004 og utløper 31.12.2024. Fremleie, overdragelse eller selskapsmessige endringer krever utleiers skriftlige forhåndssamtykke. Leiekontrakten gjør unntak fra en rekke av bestemmelsene i husleieloven. I 2009 var husleien kr. 11.909.280, inkludert brukeravhengige driftskostnader. I tillegg betaler HL-senteret kostnadene ved lys, oppvarming, renhold og sikkerhet.

Til styret i Stiftelsen
Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter
Oslo

REVISJONSBERETNING FOR 2009

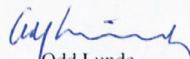
Vi har revidert årsregnskapet for HL-senteret for regnskapsåret 2009, som viser et overskudd på kr 5.726.519,-. Vi har også revidert opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet. Årsregnskapet består av resultatregnskap, balanse og noteopplysninger. Regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge er anvendt ved utarbeidelsen av regnskapet. Årsregnskapet og årsberetningen er avgitt av stiftelsens styre og daglig leder. Vår oppgave er å uttale oss om årsregnskapet og øvrige forhold i henhold til revisorlovens og stiftelseslovens krav.

Vi har utført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder revisjonsstandarder vedtatt av Den norske Revisorforening. Revisjonsstandardene krever at vi planlegger og utfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Revisjon omfatter kontroll av utvalgte deler av materialet som underbygger informasjonen i årsregnskapet, vurdering av de benyttede regnskapsprinsipper og vesentlige regnskapsestimater, samt vurdering av innholdet i og presentasjonen av årsregnskapet. I den grad det følger av god revisjonsskikk, omfatter revisjon også en gjennomgåelse av stiftelsens formuesforvaltning og regnskaps- og intern kontrollsystemer. Vi mener at vår revisjon gir et forsvarlig grunnlag for vår uttalelse.

Vi mener at

- årsregnskapet er avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av stiftelsens økonomiske stilling pr. 31. desember 2009 og for resultatet i regnskapsåret i overensstemmelse med god regnskapsskikk i Norge
- ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge
- opplysninger i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.
- stiftelsen er forvaltet i samsvar med lov, stiftelsens formål og vedtektene for øvrig.

Oslo, den 23. mars 2010

Odd Lunde
Statsautorisert revisor

statsautorisert revisor
ODD LUNDE
medlem av DnR

statsautorisert revisor
ERIK A. BELL
medlem av DnR

Rådhusgt. 17, 0158 Oslo
Tlf.: 22 00 45 00 - Fax: 22 42 00 55
E-mail: firmapost@lundes-revisjon.no

Revisornr.: 971 142 952

Bankgiro 6030.05.53128

